

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-354-81>

УДК: 334.735:631.1

JEL Classification: Q13, O13, P13

ЛАГОДІЄНКО Володимир

Одеський національний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0001-9768-5488>

volodymyr@wiktoriya.com

НИКОЛЮК Олена

Одеський національний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-1665-0361>

alenavn11@gmail.com

САВЧЕНКО Тетяна

Одеський національний технологічний університет

<https://orcid.org/0000-0001-7990-1570>

savchenko1802@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ МАЛИХ АГРОВИРОБНИКІВ

Статтю присвячено обґрунтуванню організаційно-економічних засад розвитку кооперації малих агровиробників в умовах цифровізації економіки, трансформації аграрного сектору та посилення глобальних викликів для продовольчої безпеки. Актуальність тематики дослідження зумовлена необхідністю підвищення конкурентоспроможності малих форм господарювання, забезпечення їх економічної стійкості, інтеграції у сучасні агропродовольчі ланцюги доданої вартості та адаптації до динамічних змін зовнішнього середовища. Дослідження має на меті проаналізувати, систематизувати та удосконалити теоретико-методичні засади, а також обґрунтувати організаційно-економічний механізм розвитку кооперації малих агровиробників в умовах цифровізації та трансформації аграрної економіки.

Для досягнення поставленої мети в статті розглянуто наявні підходи до розвитку аграрної кооперації, проаналізовано міжнародний та вітчизняний досвід функціонування кооперативних структур, досліджено вплив інституційного середовища, цифрових технологій та мережевої взаємодії на розвиток кооперативного руху. У дослідженні проаналізовано концепції соціального капіталу, мережевої економіки, інноваційних аграрних систем та модель «Потрійної спіралі». Обґрунтовано авторське бачення організаційно-економічного механізму розвитку кооперації малих агровиробників як комплексної системи взаємодії організаційних, економічних, інституційних, інформаційно-комунікаційних та цифрових інструментів управління, спрямованих на інтеграцію малих виробників у спільну систему створення доданої вартості. Запропонований організаційно-економічний механізм розвитку кооперації малих агровиробників включає інституційний (спрямований на формування сприятливого нормативно-правового та організаційного середовища розвитку кооперації), організаційний (забезпечує координацію діяльності учасників кооперації), економічний (орієнтований на забезпечення фінансової стійкості кооперативів), інноваційно-цифровий (передбачає впровадження цифрових платформ задля підвищення ефективності управління, прозорості діяльності та цифровій інтеграції малих агровиробників) та соціально-комунікаційний (спрямований на забезпечення довгострокової стійкості та результативності кооперативної взаємодії) блоки. Механізм ґрунтується на принципах системності, інтегрованості, адаптивності, цифровізації та партнерської взаємодії, що дозволить забезпечити консолідацію ресурсів малих агровиробників, мінімізацію трансакційних витрат, розвиток кооперативної інфраструктури та інтеграцію у ланцюги доданої вартості. Реалізація запропонованого механізму сприятиме підвищенню ефективності функціонування кооперативних структур, розвитку інноваційної діяльності, мінімізації трансакційних витрат, активізації цифрової трансформації аграрного виробництва та формуванню стійкого соціально-економічного середовища розвитку сільських територій.

Ключові слова: кооперація в сільському господарстві, аграрний сектор дрібні та малі товаровиробники, організаційно-економічний механізм, цифровізація, інноваційний розвиток.

LAGODIENKO Volodymyr, NIKOLIUK Olena, SAVCHENKO Tetiana

Odesa National University of Technology

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF COOPERATION AMONG SMALL AGRICULTURAL PRODUCERS

The article is devoted to substantiating the organizational and economic foundations for the development of cooperation among small agricultural producers in the context of economic digitalization, the transformation of the agricultural sector, and the growing global food security challenges. The relevance of the research topic is determined by the need to enhance the competitiveness of small-scale farms, ensure their economic sustainability, integrate them into modern agri-food value chains, and adapt them to dynamic changes in the external environment. The study aims to analyze, systematize, and improve the theoretical and methodological foundations, as well as to substantiate the organizational and economic mechanism for the development of cooperation among small agricultural producers under conditions of digitalization and transformation of the agricultural economy.

To achieve this goal, the article examines existing approaches to the development of agricultural cooperation, analyzes international and domestic experience with cooperative structures, and investigates the influence of the institutional environment, digital technologies, and network interactions on the development of the cooperative movement. The study analyzes the concepts of social capital, network economy, agricultural innovation systems, and the "Triple Helix" model. The author's vision of the organizational and economic mechanism for the development of cooperation among small agricultural producers is substantiated as a comprehensive system of interaction among organizational, economic, institutional, information-communication, and digital management tools, aimed at integrating small producers into a common value-creation system. The proposed organizational and economic mechanism for the

development of cooperation among small agricultural producers includes institutional (aimed at forming a favorable regulatory and organizational environment for cooperative development), organizational (ensuring coordination of cooperative participants' activities), economic (focused on ensuring the financial sustainability of cooperatives), innovation and digital (providing for the implementation of digital platforms to improve management efficiency, transparency of activities, and digital integration of small agricultural producers), and social and communication (aimed at ensuring the long-term sustainability and effectiveness of cooperative interaction) blocks. The mechanism is based on the principles of systemicity, integration, adaptability, digitalization, and partnership interaction, which will ensure the consolidation of resources for small agricultural producers, minimize transaction costs, develop cooperative infrastructure, and integrate into value chains. The implementation of the proposed mechanism will improve the efficiency of cooperative structures, foster innovation, minimize transaction costs, accelerate the digital transformation of agricultural production, and create a sustainable socio-economic environment for rural development.

Keywords: agricultural cooperation, agricultural sector, small and medium-sized agricultural producers, organizational and economic mechanism, digitalization, innovative development.

Стаття надійшла до редакції / Received 26.03.2026
 Прийнята до друку / Accepted 29.04.2026
 Опубліковано / Published 28.05.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© ЛАГОДІЄНКО Володимир, НІКОЛЮК Олена, САВЧЕНКО Тетяна

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

За сучасної трансформації аграрного сектору, за посилення глобальної конкуренції, цифровізації економічних процесів та інтеграції агро-продовольчих ринків великої значущості набувають питання розвитку кооперації малих агровиробників. Незважаючи на вагомий потенціал малих форм господарювання у забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій та підтримці економічної стійкості локальних громад, їх діяльність супроводжується низкою системних проблем, пов'язаних із обмеженим доступом до фінансових ресурсів, сучасних технологій, логістичної інфраструктури, каналів збуту та інноваційних сервісів. Крім того, фрагментарність виробництва, високий рівень транзакційних витрат та недостатній рівень інтеграції у ланцюги доданої вартості знижують конкурентоспроможність малих агровиробників в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

Дослідження всесвітніх організацій [1, 2] показують, що ефективним інструментом подолання зазначених проблем є розвиток кооперативних форм господарювання, які забезпечують консолідацію ресурсного потенціалу, посилення ринкових позицій виробників, розвиток партнерської взаємодії та інтеграцію у сучасні агропродовольчі системи. Ба більше, особливої значущості набуває формування організаційно-економічного механізму розвитку кооперації, адаптованого до умов цифрової трансформації економіки, інноваційного розвитку аграрного сектору та сучасних викликів глобального середовища. Все вищевикладене обумовлює необхідність обґрунтування комплексного підходу до формування кооперативної взаємодії, яка поєднуватиме інституційні, економічні, організаційні, цифрові та соціально-комунікаційні інструменти забезпечення розвитку малих агровиробників.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку кооперації в аграрному секторі все частіше стають предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, які розглядають кооперацію як важливий інструмент підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, забезпечення продовольчої безпеки та розвитку сільських територій. Фундаментальні теоретичні засади кооперативного руху були закладені ще Райфайзенем Ф. В. [3], який обґрунтував значення кооперації як механізму взаємодопомоги, консолідації ресурсів та забезпечення економічної стійкості дрібних товаровиробників.

Закордонні дослідники Фальковскі Я., Чаян П. [4] визначили роль соціального капіталу, інституційного середовища та довіри між учасниками кооперативних об'єднань; науковці довели, що ефективність кооперативних структур значною мірою залежить від здатності забезпечувати координацію економічних процесів та інтеграцію виробників у ланцюги доданої вартості.

Питання організаційного розвитку кооперативів та їх адаптації до умов глобалізації й цифрової економіки досліджували Іліопулос К., Кук М. [5, 6]. Вчені розробили концепцію життєвого циклу кооперативів та обґрунтували необхідність трансформації традиційних кооперативних моделей у багатофункціональні мережеві структури, орієнтовані на інноваційний розвиток та цифрову взаємодію.

Теоретичні засади колективного управління ресурсами та самоорганізації локальних спільнот висвітлені у праці Остром Е. [9], яка довела, що ефективне функціонування кооперативних структур можливе за умов розвитку довіри, партнерської взаємодії та колективної відповідальності учасників.

Сучасні тенденції цифрової трансформації аграрної кооперації досліджували Абрахам М., Вертерамо Чіу Л., Джоші Е., Ілахі М., Пінгалі П. [10], які визначили, що кооперація поступово переходить до платформних моделей взаємодії, які інтегрують виробництво, логістику, маркетинг, фінансові сервіси та електронну комерцію.

Вагомий внесок в розвиток інституційних підходів до кооперації здійснили Ецковіц Г., Лейдесдорф Л. [11-13], які в межах концепції «Потрійної спіралі» обґрунтували необхідність інтеграції науки,

бізнесу та держави для забезпечення інноваційного розвитку економічних систем. Науковці підкреслюють значення мережевої взаємодії та цифрових комунікацій у формуванні сучасних кооперативних структур.

У контексті цифровізації економіки вагомого значення набувають дослідження Кастельса М. [16], який розглянув цифрові мережі та інформаційні комунікації як основу сучасного мережевого суспільства. Такі висновки вченого цінні для нас, оскільки дозволяють трактувати сучасні аграрні кооперативи як цифрово-мережеві системи, здатні забезпечувати оперативну координацію виробничих та логістичних процесів.

Вітчизняні науковці, такі як: Богданов О. О., Лазакович І., Савін А. Ю. [11], Малік М., Шпикуляк О., Пехов В. [12], Кальченко С. В., Трусов Н. В., Кібенко К. А., Гринчук Ю. С., Микитюк Д. М. [13], Міракін В. [14], Дідівська Л., Кудласевич О. М., Сливка Т. [15] та інші, досліджують кооперацію як інструмент розвитку аграрного підприємництва, підвищення економічної стійкості сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки держави. У працях науковців обґрунтовано необхідність удосконалення інституційного забезпечення кооперативного руху, розвитку кооперативної інфраструктури, цифрових платформ збуту та механізмів державної підтримки аграрної кооперації.

Проте незважаючи на повноту та ґрунтовність наукових здобутків в працях провідних дослідників щодо функціонування кооперативів, недостатньо висвітленими залишаються положення щодо кооперації малих агровиробників. Зокрема, в літературі не представлено загальноприйнятого організаційно-економічного механізму розвитку кооперації малих агровиробників, який поєднував би інституційні, економічні, організаційні, цифрові та соціально-комунікаційні аспекти його забезпечення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є аналіз, систематизація та удосконалення теоретико-методичних засад та обґрунтування організаційно-економічного механізму розвитку кооперації малих агровиробників в умовах цифровізації та трансформації аграрної економіки.

Для досягнення вищезазначеної мети дослідження, нами окреслено такі завдання:

дослідити теоретичні підходи до розвитку кооперації малих агровиробників;

узгалянити міжнародний та вітчизняний досвід функціонування кооперативних структур;

обґрунтувати сутність організаційно-економічного механізму розвитку кооперації малих агровиробників;

розробити структуру та принципи організаційно-економічного механізму розвитку кооперації малих агровиробників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За сучасної трансформації глобальної економіки, посилення процесів цифровізації, інтеграції агропродовольчих ринків та необхідності забезпечення продовольчої безпеки великої значущості набули питання розвитку кооперації малих агровиробників. Малі форми господарювання, попри значний потенціал у забезпеченні продовольчої стабільності, стикаються з численними структурними обмеженнями. Кооперація здається ефективним механізмом консолідації виробничого, ресурсного та інноваційного потенціалу малих агровиробників, сприяючи підвищенню їх конкурентоспроможності та адаптивності до викликів зовнішнього середовища.

Дослідники FAO [1] зазначають, що кооперативні форми господарювання відіграють ключову роль у забезпеченні інклюзивного розвитку сільських територій, формуванні продовольчої стійкості та інтеграції малих виробників у глобальні ланцюги доданої вартості. На думку експертів організації, кооперативи забезпечують зменшення трансакційних витрат, покращують доступ до ринкової інформації, технологій та фінансових інструментів, а також сприяють розвитку локальних економічних систем і соціального капіталу [2]. Вагома роль кооперації і в досягненні Цілей сталого розвитку, насамперед у частині подолання бідності, забезпечення продовольчої безпеки та підтримки сталого сільського господарства.

Історично розвиток вчення про ведення кооперації почався з класиків кооперативної теорії. Так, Райфайзен Ф.В. [3] обґрунтовував, що дрібне селянське господарство є економічно життєздатним лише за умови розвитку кооперативних форм організації виробництва та збуту. Кооперація ж розглядалася у той час як інструмент компенсації обмеженості ресурсного потенціалу малих виробників та підвищення їх економічної стійкості. Вчений відзначив важливість взаємодопомоги, довіри та солідарності як фундаментальних принципів ефективного функціонування кооперативних структур.

Сучасні ж закордонні науковці розглядають кооперацію як комплексний механізм подолання структурних диспропорцій аграрного виробництва. Зокрема, дослідники Фальковські Я., Чаян П. [4] довели, що ефективність кооперативних організацій безпосередньо залежить від рівня соціального капіталу, інституційного середовища, довіри між учасниками та здатності кооперативу забезпечувати ефективну координацію економічних процесів. Науковці переконані, що кооперація дозволяє малим виробникам посилити переговорну силу у взаємовідносинах із торговельними мережами та переробними підприємствами, мінімізувати ринкові ризики та підвищити стабільність доходів.

Вагомий внесок у дослідження аграрної кооперації здійснили Іліопулос К. Кук М. [5, 6], які розробили концепцію життєвого циклу кооперативів та обґрунтували необхідність адаптації кооперативних моделей до умов глобалізації та цифрової економіки. На думку вчених, сучасні кооперативи трансформувались в багатофункціональні мережеві структури, орієнтовані на інноваційний розвиток, цифрову взаємодію та інтеграцію у міжнародні агропродовольчі системи.

Дослідники міжнародної організації OECD визначили, що кооперативи є важливою складовою інноваційних аграрних систем. Згідно з дослідженням «Аграрні інноваційні системи» [7] кооперація це інтеграційна платформа взаємодії держави, бізнесу, науки, дорадчих служб та локальних громад. Крім того, відповідно до дослідження [8] кооперативні структури сприяють прискоренню трансферу знань, впровадженню інноваційних технологій та формуванню стійких моделей аграрного розвитку, що схематично представлено на рис. 1.

Рис. 1. Розвиток кооперативних структур в системі інноваційної сталості аграрних підприємств

Джерело: побудовано за [8]

Поряд із підходами провідних міжнародних організацій доцільно дослідити внесок Остром Е., яка у своїх дослідженнях спільного управління ресурсами [9] обґрунтувала значення колективної взаємодії та самоорганізації локальних спільнот. Вчена довела, що ефективне управління спільними ресурсами можливе за умов формування довгострокових механізмів співпраці, довіри та колективної відповідальності, що є надзвичайно актуальним для розвитку аграрної кооперації.

Дослідження Абрахама М. та співавторів [10] присвячено сучасним моделям аграрної агрегації малих виробників. Науковці визначили, що кооперація поступово трансформувалась від традиційних форм виробничої взаємодії до цифрових платформних моделей, які забезпечують інтеграцію виробництва, логістики, маркетингу, фінансових сервісів та електронної комерції. Дослідники констатували необхідність

формування цифрових екосистем кооперації, здатних забезпечити інтеграцію малих виробників у глобальні ланцюги постачання.

Вагоме значення в вивченні кооперації ми віддаємо інституційному забезпеченню розвитку кооперативних структур. Засновники концепції «Потрійної спіралі» Ецковіц Г. та Лейдесдорф Л. [11-13] обґрунтували необхідність інтеграції науки, бізнесу та держави як основи інноваційного розвитку економічних систем (рис. 2).

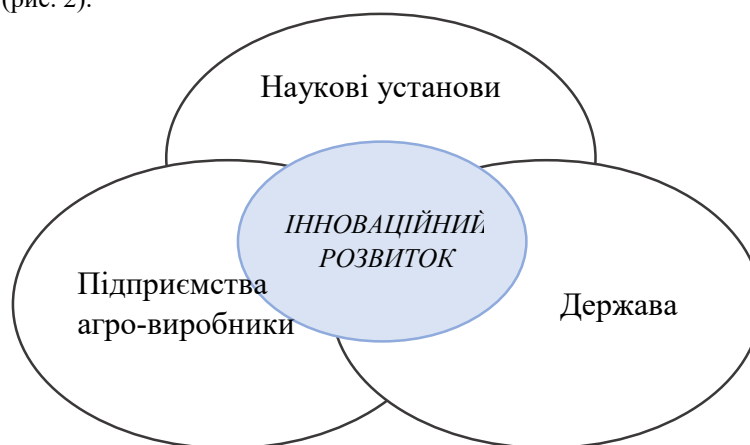

Рис. 2. Потрійна спіраль інноваційного розвитку агроекономічних систем

Джерело: побудовано за [11-13]

Ефективне функціонування кооперативів можливе лише за умов розвиненої мережевої взаємодії, цифрових комунікацій, інформаційної відкритості та інституційної підтримки інноваційних процесів. У контексті аграрної кооперації це передбачає формування інтегрованих платформ співпраці між агровиробниками, науковими установами, фінансовими організаціями та органами державного управління.

Дослідники Всесвітньої організації праці [14, 15] визначили кооперативи важливим чинником розвитку сільського підприємництва, створення робочих місць, зниження рівня бідності та забезпечення соціальної інклюзії. Кооперативні форми господарювання сприяють підвищенню економічної стійкості локальних громад, особливо у депресивних та віддалених територіях. Крім того, кооперативи забезпечують розвиток людського капіталу, професійного навчання та підвищення рівня підприємницьких компетенцій малих виробників.

За сучасних умов цифрової трансформації аграрного сектору особливого значення набувають дослідження, пов'язані з інтеграцією цифрових технологій у діяльність кооперативів. Так, Кастельс М. в рамках своєї концепції мережевого суспільства [16] обґрунтував, що цифрові комунікації та інформаційні мережі стають основою сучасних економічних систем. Тож, аграрні кооперативи трансформувалися у цифрово-мережеві структури, здатні забезпечувати оперативний обмін інформацією, координацію виробничих процесів, цифровий маркетинг та електронну комерцію.

Вітчизняна наукова когорта також приділяє значну увагу проблемам розвитку сільськогосподарської кооперації. Дослідники Богданов О. О., Лазакович І., Савін А. Ю. [17], Малік М., Шпикуляк О., Пехов В. [18], Кальченко С. В., Трусов Н. В., Кібенко К. А., Гринчук Ю. С., Микитюк Д. М. [19], Міракін В. [20], Дідівська Л., Кудласевич О.М, Сливка Т. [21] та інші розглядають кооперацію як важливий інструмент підвищення конкурентоспроможності малих агровиробників, розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки держави. У наукових працях [17-21] обґрунтована необхідність формування сприятливого інституційного середовища, державної підтримки кооперативного руху, розвитку дорадництва, фінансово-кредитного забезпечення та цифровізації аграрного сектору. Дослідники наполягають на розвитку кооперативної інфраструктури, логістичних центрів, цифрових платформ збуту продукції та інтеграції кооперативів у ланцюги доданої вартості.

Таким чином, на основі систематизації наявних підходів [3, 5, 6, 9-13, 16-21], узагальнення міжнародного досвіду функціонування кооперативних структур [1, 2, 4, 7, 8, 14, 15] та аналізу сучасних тенденцій розвитку аграрної економіки ми пропонуємо наше бачення організаційно-економічного механізму розвитку кооперації малих агровиробників.

Під організаційно-економічним механізмом розвитку кооперації малих агровиробників ми розуміємо комплекс взаємопов'язаних організаційних, економічних, інституційних, інформаційно-комунікаційних та цифрових інструментів, методів, принципів і управлінських процесів, спрямованих на забезпечення інтеграції малих агровиробників у спільну систему створення доданої вартості, підвищення рівня їх конкурентоспроможності, економічної стійкості, інноваційної активності та адаптивності до динамічних змін зовнішнього середовища. На відміну від існуючих підходів, запропоноване нами поняття передбачає розгляд кооперації не лише як форми господарської взаємодії, а як багаторівневої інтегрованої системи управління ресурсами, знаннями, інформаційними потоками та інноваціями. Тож, кооператив виступає як економічним

суб'єктом, так і платформою мережевої взаємодії, яка забезпечує синергію інтересів виробників, держави, наукових установ, фінансових інституцій, логістичних операторів та цифрових сервісів.

Концептуально запропонований нами механізм (рис. 3) ґрунтується на принципах системності, інтегрованості, адаптивності, цифровізації, партнерства, економічної взаємовигоди та соціальної відповідальності. Його функціонування передбачає формування ефективних горизонтальних та вертикальних зв'язків між учасниками кооперації, створення спільної інфраструктури виробництва, переробки, логістики та збуту продукції, а також розвиток цифрових платформ координації діяльності.

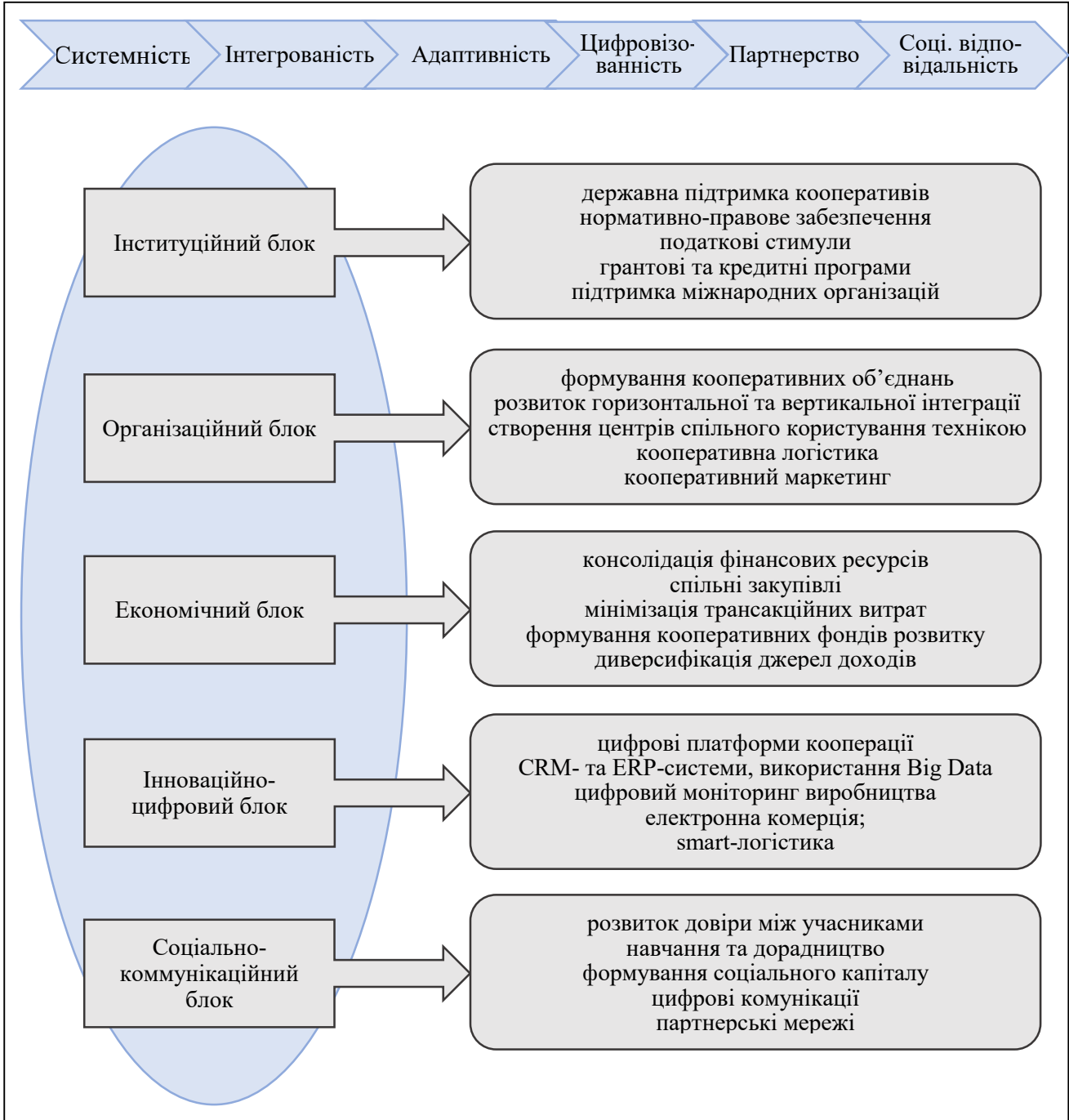

Рис. 3. Організаційно-економічний механізм розвитку кооперації малих агровиробників

Джерело: авторська розробка

Інституційний блок спрямований на формування сприятливого нормативно-правового та організаційного середовища для розвитку кооперації через механізми державної підтримки, податкового стимулювання, грантового й кредитного фінансування, розвитку дорадництва та публічно-приватного партнерства.

Організаційний блок забезпечує координацію діяльності учасників кооперації шляхом розвитку горизонтальної та вертикальної інтеграції, створення кооперативної логістики, спільних каналів збуту, агрологістичних хабів і системи ефективного управління кооперативними структурами.

Економічний блок орієнтований на забезпечення фінансової стійкості кооперативів через консолідацію ресурсів, спільні закупівлі, мінімізацію трансакційних витрат, розвиток внутрішнього кредитування, кооперативного страхування та спільного інвестування у виробничу й логістичну інфраструктуру.

Інноваційно-цифровий блок передбачає впровадження цифрових платформ, CRM- та ERP-систем, великих даних, GPS- та GIS-технологій, smart-логістики та електронної комерції, що сприяє підвищенню ефективності управління, прозорості діяльності та цифровій інтеграції малих агровиробників.

Соціально-комунікаційний блок спрямований на формування соціального капіталу, розвиток довіри між учасниками кооперації, навчання, дорадництво, цифрові комунікації та партнерські мережі, що забезпечує довгострокову стійкість і результативність кооперативної взаємодії.

Таким чином, запропонований в дослідженні організаційно-економічний механізм розвитку кооперації малих агровиробників є взаємодією інституційних, організаційних, економічних, інноваційно-цифрових та соціально-комунікаційних елементів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування кооперативних структур. Реалізація даного механізму забезпечить консолідацію ресурсів малих виробників, посилення їх конкурентоспроможності, інтеграцію у ланцюги доданої вартості, активізацію інноваційної діяльності та розвиток цифрової інфраструктури. Загалом, запропонований механізм сприятиме формуванню стійкого соціально-економічного середовища розвитку сільських територій та підвищенню адаптивності аграрного сектору до сучасних глобальних викликів.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Наразі, кооперація малих агровиробників вкрай важлива для забезпечення економічної стійкості аграрного сектору, підвищення конкурентоспроможності малих форм господарювання та розвитку сільських територій.

На основі узагальнення закордонних та вітчизняних підходів нами обґрунтовано доцільність формування комплексного організаційно-економічного механізму розвитку кооперації, який, у порівнянні з існуючими, поєднує інституційні, організаційні, економічні, інноваційно-цифрові та соціально-комунікаційні складові. Інституційний блок спрямований на формування сприятливого нормативно-правового та організаційного середовища розвитку кооперації. Організаційний блок забезпечує координацію діяльності учасників кооперації. Економічний блок орієнтований на забезпечення фінансової стійкості кооперативів. Інноваційно-цифровий блок передбачає впровадження цифрових платформ задля підвищення ефективності управління, прозорості діяльності та цифровій інтеграції малих агровиробників. Соціально-комунікаційний блок спрямований на забезпечення довгострокової стійкості та результативності кооперативної взаємодії.

Запропонований в дослідженні механізм ґрунтується на принципах системності, інтегрованості, адаптивності, цифровізації та партнерської взаємодії, що дозволяє забезпечити консолідацію ресурсів малих агровиробників, мінімізацію трансакційних витрат, розвиток кооперативної інфраструктури та інтеграцію у ланцюги доданої вартості. Практична реалізація запропонованого механізму сприятиме активізації інноваційного розвитку аграрного сектору, підвищенню ефективності діяльності кооперативів, зміцненню продовольчої безпеки та формуванню стійкого соціально-економічного середовища розвитку сільських територій в умовах сучасних глобальних викликів.

Література

1. Cooperative enterprises in the transformation of food systems. FAO. 2021. URL: <https://repositorio.iica.int/bitstream/handle/11324/18589/BVE21088341i.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
2. Enabling rural cooperatives and producer organizations to thrive as sustainable business enterprises. FAO. 2012. URL: <https://www.fao.org/fsnforum/consultation/enabling-rural-cooperatives-and-producer-organizations-thrive-sustainable-business>
3. Raiffeisen F. W. The credit unions (Die Darlehnskassen-Vereine) Neuwied on the Rhine, Germany: The Raiffeisen Printing & Publishing Company, 1970.
4. Falkowski J, Ciaian P. Factors Supporting the Development of Producer Organizations and their Impacts in the Light of Ongoing Changes in Food Supply Chains: A Literature Review. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union; 2016. 60 p. DOI: <https://doi.org/10.2791/21346>
5. Iliopoulos C., Cook M. The Organizational, Financial and Ownership Characteristics of US Agricultural Cooperatives: Survey Results from a New Institutional Economics Perspective. In T. Theurl, and E. Christian (eds.) Strategies for Cooperation, pp. 301-23, Shaker Verlag, Aachen, Germany. 2005. URL: https://www.researchgate.net/publication/237086913_Iliopoulos_C_and_M_L_Cook_2005_The_Organizational_Financial_and_Ownership_Characteristics_of_US_Agricultural_Cooperatives_Survey_Results_from_a_New_Institutional_Economics_Perspective_In_T_Theurl_and
6. Iliopoulos C., Cook M. Organizational costs in agricultural cooperatives: comparison of European and US approaches, Chapters, in: Matthew S. Elliott & Michael A. Boland (ed.), Handbook of Research on Cooperatives and Mutuals, chapter 3, pages 52-82, Edward Elgar Publishing. 2023.

7. Agricultural Innovation Systems: A Framework for Analysing the Role of the Government, OECD Publishing. 2013. 109 p. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264200593-en>
8. Innovation, Productivity and Sustainability in Food and Agriculture. OECD Publishing. 2019. 26 p. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/agricultural-productivity-and-innovation/innovation_productivity_and_sustainability_in_food_and_agriculture.pdf
9. Ostrom E. Governing the commons: the evolution of institutions for collective action. Cambridge University Press, New York, 1990. 295 p. URL: https://www.actu-environnement.com/media/pdf/ostrom_1990.pdf
10. Abraham M., Verteramo Chiu L., Joshi E., Ali Ilahi M., Pingali P, Aggregation models and small farm commercialization – A scoping review of the global literature, *Food Policy*, Elsevier. 2022. vol. 110. DOI: 10.1016/j.foodpol.2022.102299
11. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The Dynamics of Innovation: From National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of University–Industry–Government Relations // *Research Policy*. 2000. Vol. 29. No. 2. P. 109–123.
12. Etzkowitz H. *The Triple Helix: University–Industry–Government Innovation in Action*. New York : Routledge, 2008. 164 p.
13. Leydesdorff L. The Knowledge-Based Economy and the Triple Helix Model // *Annual Review of Information Science and Technology*. 2010. Vol. 44. No. 1. P. 365–417.
14. Promotion of Cooperatives Recommendation. International Labour Organization. 2002. No. 193. URL: https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_code:R193
15. Cooperatives and the World of Work. International Labour Organization. 2022. No. 15. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_emp/%40emp_ent/%40coop/documents/publication/wcms_844973.pdf
16. Castells M. *The Rise of the Network Society*. 2nd ed. Oxford : Blackwell Publishing, 2010. 597 p.
17. Богданов О. О., Лазакович І., Савін А. Ю. Інституційна роль сільськогосподарських кооперативів у зміцненні продовольчої безпеки в умовах війни. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. №3. С. 133-139 DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-3-26>
18. Малік М., Шпикуляк О., Пехов В. Розвиток кооперативних відносин в аграрній сфері економіки. *Сталий розвиток економіки*, 2015. Вип. 3 (28), С. 5-11. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/568>
19. Кальченко С. В., Трусов Н. В., Кібенко К. А., Гринчук Ю. С., Микитюк Д. М. Напрями забезпечення економічної діяльності суб'єктів аграрного виробництва в системі кооперативних формувань на засадах беззбитковості. *Науково-практичний журнал "Агросвіт"*. 2021. № 5-6. С. 4-10. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/18926>
20. Міракін В. Принципи та форми сільськогосподарської кооперації в процесі інституційних трансформацій в агроекономіці. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2023. Vol. 322 (5), P. 390-395. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-62>
21. Дідівська Л., Кудласевич О.М, Сливка Т. Кооперація та держава у розвитку конкурентного аграрного підприємництва в Україні. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2022. Вип. X(49). С. 7-13. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2022-267IX49>

References

1. FAO. (2021). *Cooperative enterprises in the transformation of food systems*. <https://repositorio.iica.int/bitstream/handle/11324/18589/BVE21088341i.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
2. FAO. (2012). *Enabling rural cooperatives and producer organizations to thrive as sustainable business enterprises*. <https://www.fao.org/fsnforum/consultation/enabling-rural-cooperatives-and-producer-organizations-thrive-sustainable-business>
3. Raiffeisen, F. W. (1970). *The credit unions (Die Darlehnskassen-Vereine)*. The Raiffeisen Printing & Publishing Company.
4. Falkowski, J., & Ciaian, P. (2016). *Factors supporting the development of producer organizations and their impacts in the light of ongoing changes in food supply chains: A literature review*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2791/21346>
5. Piopoulos, C., & Cook, M. (2005). The organizational, financial and ownership characteristics of US agricultural cooperatives: Survey results from a new institutional economics perspective. In T. Theurl & E. Christian (Eds.), *Strategies for Cooperation* (pp. 301–323). Shaker Verlag.
6. Piopoulos, C., & Cook, M. (2023). Organizational costs in agricultural cooperatives: Comparison of European and US approaches. In M. S. Elliott & M. A. Boland (Eds.), *Handbook of Research on Cooperatives and Mutuals* (pp. 52–82). Edward Elgar Publishing.
7. OECD. (2013). *Agricultural innovation systems: A framework for analysing the role of the government*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264200593-en>
8. OECD. (2019). *Innovation, productivity and sustainability in food and agriculture*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/agricultural-productivity-and-innovation/innovation_productivity_and_sustainability_in_food_and_agriculture.pdf
9. Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press. https://www.actu-environnement.com/media/pdf/ostrom_1990.pdf
10. Abraham, M., Verteramo Chiu, L., Joshi, E., Ali Ilahi, M., & Pingali, P. (2022). Aggregation models and small farm commercialization – A scoping review of the global literature. *Food Policy*, 110. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2022.102299>
11. Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 29(2), 109–123.
12. Etzkowitz, H. (2008). *The Triple Helix: University–Industry–Government innovation in action*. Routledge.
13. Leydesdorff, L. (2010). The knowledge-based economy and the Triple Helix model. *Annual Review of Information Science and Technology*, 44(1), 365–417.

14. International Labour Organization. (2002). *Promotion of Cooperatives Recommendation* (No. 193). https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_code:R193
15. International Labour Organization. (2022). *Cooperatives and the world of work* (No. 15). https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_emp/%40emp_ent/%40coop/documents/publication/wcms_844973.pdf
16. Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Blackwell Publishing.
17. Bohdanov, O. O., Lazakovykh, I., & Savin, A. Yu. (2025). Instytutsiina rol silskohospodarskykh kooperatyviv u zmitsnenni prodovolchoi bezpeky v umovakh viiny [Institutional role of agricultural cooperatives in strengthening food security in war conditions]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, (3), 133–139. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-3-26>
18. Malik, M., Shpykuliak, O., & Pekhov, V. (2015). Rozvytok kooperatyvnykh vidnosyn v ahramii sferi ekonomiky [Development of cooperative relations in the agrarian sphere of the economy]. *Sustainable Development of Economy*, (3), 5–11. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/568>
19. Kalchenko, S. V., Trusov, N. V., Kibenko, K. A., Hrynchuk, Yu. S., & Mykytiuk, D. M. (2021). Napriamy zabezpechennia ekonomichnoi diialnosti subiektiv ahrarynoho vyrobnytstva v systemi kooperatyvnykh formuvan na zasadakh bezzbytkovosti [Directions for ensuring the economic activity of subjects of agricultural production in the system of cooperative formations on the basis of break-even]. *Agrosvit*, (5-6), 4–10. <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/18926>
20. Mirakin, V. (2023). Pryntsypy ta formy silskohospodarskoi kooperatsii v protsesi instytutsiinykh transformatsii v ahroekonomitsi [Principles and forms of agricultural cooperation in the process of institutional transformations in agroecomics]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 322(5), 390–395. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-62>
21. Didivska, L., Kudlasevych, O. M., & Slyvka, T. (2022). Kooperatsiia ta derzhava u rozvytku konkurentnoho ahrarynoho pidpriemnytstva v Ukraini [Cooperation and the state in the development of competitive agrarian entrepreneurship in Ukraine]. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, X(49), 7–13. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2022-267IX49>